

लिच्छविकालीन अप्रकाशित बुद्धमूर्ति

— शङ्करमान राजवंशी

बागमती अञ्चल प्रहरी कार्यालय काठमाडौंबाट बाह्रबिसे चेकपोष्टमा बरामद गरी श्री ५ को सरकार, पुरातत्त्व विभागको क्याम्पस जाँचपास शाखामा जाँच गराउन सं. २०४० माघ ५ गते ल्याइएका मूर्तिहरूमध्येमा तामाको यो बुद्धमूर्ति हो । यो मूर्ति कमल माथि सिंहासनस्थित पद्मासन बाँधी वरदमुद्रामा छ । बुद्धले केवल चीबर मात्र पहिरेको छ । सिंहासनमुनि भक्त र भक्तिनीका मूर्ति छन् । सिंहासनको पाद पीठको बीचमा अभिलेखको एक भाग २ पंक्तिमा कुँदिएको छ । अर्को भाग सिंहासनको पादपीठको पछाडि २ पंक्तिमा कुँदिएको छ । अभिलेख उत्तर लिच्छवि लिपीमा छ । चित्र नं. १ मा बुद्धमूर्ति तथा चित्र नं. २ र ३ मा अभिलेखको छवि यसैसाथ प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त छवि (फोटो) पुरातत्त्व विभागको फोटोग्राफी शाखाबाट दिइएको हो । उक्त शाखाको सूक्ष्म छविकार श्री चिनियारत्न ताम्राकार हुनुहुन्छ । अभिलेखको पाठ यहाँ प्रस्तुत गरिन्छ ।

- (१) ॐ देय धर्मो यं चित्र नं. २
(२) सुसुंदया कृतं
(३) तधासाकं माता मतं चित्र नं. ३
(४) तौ भगिनी भ्रातरम्

अनुवाद—

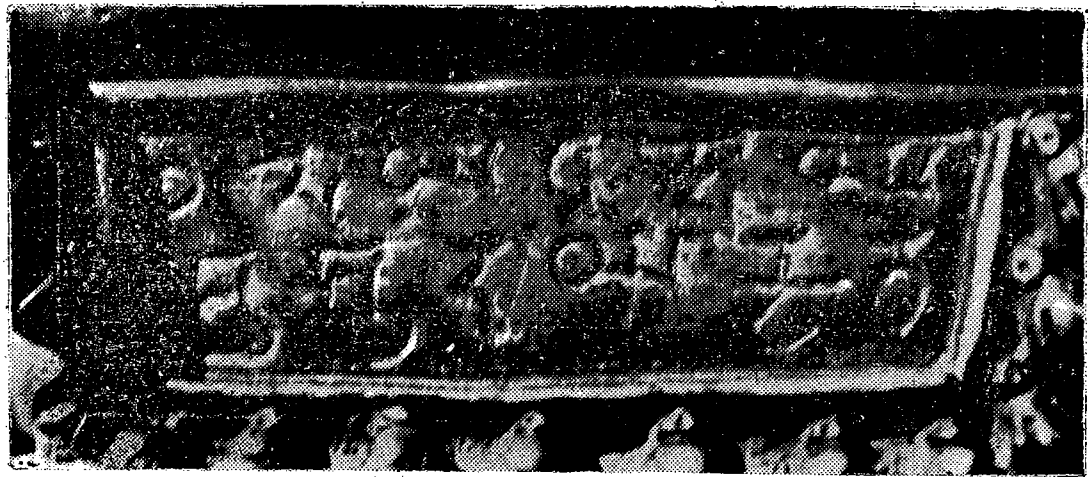
ॐ यो दत्त धर्म सुसुंदाले राखे

त्यसबेला साथमा वहिनी र भाइ थिए

यस अभिलेखबाट उत्तर लिच्छविकालमा धातुको मूर्ति निर्माण गर्ने कला विकास भइसकेको थियो भन्ने देखिन्छ । यस्तै किसिमको तामाको मूर्ति सुर्खेत लाटि कोइली मन्दिरभित्र पनि थियो । जुन मूर्तिलाई स्थानीय मानिसहरूले पार्वतीको मूर्ति भन्ने गर्थे । वास्तवमा यो मूर्ति आर्यताराको मूर्ति हो । सो मूर्ति अलङ्कारले विभूषित भई ललितासनस्थित अभय र वरद मुद्रामा छ । शायद त्यसलाई लाटेश्वरसंगै हुनाले पार्वतीको मूर्ति भनेको हुनुपर्छ । सो मूर्तिको फोटो पनि यहाँ चित्र नं. ४ मा विचारार्थ दिइएको छ । सो फोटो ३४ सालको भ्रमणमा राष्ट्रिय अभिलेखालयको माइक्रो फिल्म शाखाका श्री बलराम चित्रकारबाट लिइराखेको हो । हाल सो मूर्ति लाटिकोइली मन्दिर भित्र छैन । सोधनी गर्दा चोरी भयो भन्ने कथन छ । प्रसंगवश यसलाई पनि यहाँ दिइएको हो । शायद त्यसको आसनमा पनि अभिलेख हुँदो हो । तर त्यसको फोटो लिइएको समयमा पनि आसन थिएन । संभवतः कुनै ठाउँको सो मूर्ति आसनबाट उठाएर त्यहाँ राखिएको हुन सक्तछ । कारण आसन हुनुपर्छ भन्ने कुरा बुझ्नुभन्दा आसन अड्काउने प्वालले स्पष्ट गर्दछ ।

(चि. सं. १) बाह्रविसे चेकपोष्टबाट बरामद भएको अभिलेख सहितको उत्तरलिच्छविकालको बुद्धमूर्ति

(चि. सं. २) बुद्धमूर्तिको पाद गीठको अगाडिको अभिलेख

(चि. सं. ३) बुद्धमूर्तिको पादपीठको पछाडिको अभिलेख

(चि. सं. ४) सुर्खेत लाटिकोइलीस्थित हराएको मूर्ति